

Arthur Kroker

THE WILL TO TECHNOLOGY AND THE CULTURE OF NIHILISM

Heidegger, Nietzsche and Marx

University of Toronto Press, Toronto, 2004.
228 str.

Knjiga Volja za tehnologiju i kultura nihilizma podijeljena je na dva dijela. Prvi dio, *Kultura nihilizma*, analizira teorije Nietzschea, Heideggera i Marxa u društveno-povijesnom kontekstu razvoja biotehnologije i bioznanosti. Drugi dio, *Umjetnost i tehnologija*, nastavlja se na prvi i služi kao svojevrsna dogradnja, s posebnim težištem na odnose slike i digitalnog, tijela i koda. Arthur Kroker je voditelj istraživanja »Tehnologije, kulture i teorije« na Viktorija Sveučilištu u Kanadi. Inače Krokera je BBC jednom opisao kao »McLuhana '90-tih«. Arthur Kroker i njegova supruga Marilouise Kroker poznati su svojim radovima o jednoj od najrecentnijih tema današnjice, a to je tema odnosa tijela i tehnologije. Kroker je samostalno (i u suradnji sa svojom suprugom) objavio više knjiga, a posljednja knjiga im je zbirka eseja o kiber-kulturi *Hacking the Future, Stories for the Flesh-Eating '90s* iz 1996. godine.

Knjiga je nastala, kako sam autor kaže, nizom seminara koje je održao na nekoliko sveučilišta u Kanadi i SAD-u. Na početku Kroker ističe kako se u vizijama rekombinantnih i transgenih tijela javlja »pjesma sirena« društvu koje slavi svoj nadolazeći nestanak u jeziku genetičkog modificiranja vrste. Jedini pristup razumijevanju nihilizma i biti tehnološke sudbine jest promišljanje tehnologije izvan horizonta tehnološkog imperativa i biogenetike iznad perspektive genetičkog determinizma. Kroker smatra da suvremenu kulturu karakteriziraju dvije pojave: nestanak povijesti (kriza ideje linearnog napretka) i kraj razumijevanja tijela kao nečeg višeg od genetičkog koda. Kratko analizirajući pojam »post-historije« i raz-

voj eugenike, Kroker postavlja pitanje: Je li stvarno značenje »post-historije« kulturni put civilizacije u samoubojstvo virtualnog života? Podsjetimo da pojam »post-historije« u teoriju uvodi Arnold Gehlen koji tim pojmom označava stanje u kojem napredak postaje *routine*. Rutinizacija napretka dolazi stalnim povećavanjem ljudskih sposobnosti u tehničkom raspolaganju prirodom, koje se zbiva i danas u tolikoj mjeri »da će ih, postizujući sve novije rezultate, mogućnost dispozicije i planiranja činiti sve manje novim«. Predvidivost onoga što se proizvodi oduzima produktivnom djelovanju inovativni smisao, a napredak prestaje biti stalnim kretanjem u smjeru novoga (vidjeti Gianni Vattimo, *Kraj Moderne*, 11/12). Gehlen smatra kako postoji »neka vrsta suštinske 'nepokretljivosti' tehničkog svijeta«, što držimo zanimljivim paradoksom jer upravo je »tehnički svijet« samo »utjelovljenje napretka«. U nastavku, Kroker ističe kako suvremeni nihilizam »govori« jezikom biologije kao sudbine. Upravo jezik biologije kao sudbine označava pojavu onoga što on naziva »eugenika trećeg vala«. Nakon toga kratko analizira pojavu umjetnog, virtualnog rata, prije svega zbog činjenice da je razvoj biotehnologije i bioznanosti većim dijelom potican i financiran iz vojnih sredstava. Npr. Norbert Wiener je, između ostalog, došao na ideju o novoj znanosti, kibernetici, računajući sredinom '40-ih godina putanju zrakoplova u svrhu konstrukcije protuzračne obrane, koncepcija kiborga nastala je početkom '60-ih kada su Kline i Clynes na konferenciji NASA-e odlučili promijeniti pristup mogućem »osvajanju svemira«, umjesto prilagodbe za ljudski život neprihvatljivog okoliša drugih planeta, oni su predložili prilagodbu ljudskog tijela i uma, DARPA NET je nastao krajem '60-tih pod vojnim okriljem, itd. Kroker također obrazlaže kako tehnološki razvoj ratovanja na početku 21. stoljeća otkriva značenje njegovog pojma iz naslova: »volja za tehnologijom«. U području tehnorata

tehnologija nije samo izabrani put tehnološke instrumentalnosti (naoružavanje prostora), već uključuje i tehnologiju mitologije (poznata priča o pionirima i »probijanju granica«, predstavljena na početku epizoda serijala *Zvezdane staze: Nova generacija*: »... hrabro kročiti gdje niti jedno ljudsko biće još nije bilo ... istraživati nove svjetove i nove civilizacije...«), tehnologiju razmišljanja i tehnologiju (agresivne) prosudbe. U tom kontekstu Kroker postavlja doista zanimljivo pitanje: Nije li cjelokupna američka vojna strategija, bitno temeljena na tehnološko-znanstvenom sustavu, suvremeni izraz jedne metafizike »ne-bića«? U ponekad utopijskom, a uvijek militarističkom jeziku tehnološkog eksperimentalizma, »Ne-biće« konačno postaje svjetsko-povijesni projekt.

Kroker smatra kako su upravo Nietzsche, Heidegger i Marx pružili opsežnu i kritičku studiju tehnološke sudbine: njezino izvorište, implikacije i povijesnu metodu ostvarivanja. Marx, teoretičar političke ekonomije tehnologije, precizno je označio kako će pomoću industrijske faze kapitalizma izrasti kapitalizam kao »čisto kruženje kruženja«, *tekući kapitalizam*. Nietzsche, pjesnik tehnologije, koji je stoljeće unaprijed dijagnosticirao zlokoban rast nihilizma kao kulturnu oznaku tehnološkog društva. I Heidegger, metafizičar tehnologije, koji je produbio ljudska shvaćanja mitskih izvora tehnologije, s kritičkom refleksijom na značenje tehničkog u odnosu spram osnovnih pitanja bitka. Za Krokera, posljednji Heideggerov doprinos bit će spajanje neoborivosti virtualnog kapitalizma (Marx) i genealogije digitalnog morala (Nietzsche). Više nego što bi se to očekivalo, navedeni autori su teoretičari budućnosti. Ako je tehnologija sama po sebi jedno neusporedivo iskustvo, koje uključuje suprotne tendencije prema instrumentalnosti i kreativnosti – tehnološke vizije globalnog uma i virtualne klase čija je perspektiva maksimalno povećanje zajedničke vrijednosti, onda je jedina učinkovita strategija razumi-

jevanja širih implikacija volje za tehnologijom teorija na granici neusporedivosti: prisiljavanje volje za tehnologijom na otkrivanje tajne sudbine postavljanjem pitanja o tehnologiji jezikom nemogućeg. To je upravo spajanje Marxa, Nietzschea i Heideggera: teoretska nemogućnost u neusporedivom digitalnom iskustvu. Dakle, jedna nemoguća teorija za jedno neusporedivo iskustvo.

No, danas već živimo u 21. stoljeću koje je duboko određeno pobjedom tekućeg strujanja globalizacije i praktičnog poraza (lokalne) političke ekonomije, kao i dubokim zaboravom etičke dvojbenosti tehnološkog dinamika, te eliminiranjem »misao-nosti« u javnom i privatnom životu i pre-rastanju pasivnog i privatnog nihilizma u Nietzscheovom smislu u jedan hibridni oblik »hiper-nihilizma«. Radovi Marxa, Nietzschea i Heideggera tvore dominantni kod volje za tehnologijom, Nietzsche kao genealog cinizma, Marx kao prorok »tekućeg« kapitalizma i Heidegger kao radikalni metafizičar hiper-nihilizma.

Za Krokera, stvarna Marxova važnost je u tome da je njegova misao ekvivalentna razdoblju punog ostvarenja kapitalizma. U Marxovim radovima robni oblik transcendiraju način proizvodnje u smjeru virtualnosti. Radna teorija vrijednosti otvara put spoznajnoj teoriji vrijednosti. Klasni sukob buržoazije i proletarijata temeljen na suprotnim odnosima spram eksploatacije viška radne vrijednosti pretvoren je u novi, predstojeći globalni klasni sukob između virtualne klase i klase »suviška«, temeljen na izlučivoj vrijednosti kapitalizma kao »stroja ljudskog tijela«. U tom procesu robni oblik napušta dijalektiku razmjene i proizvodnje koju razdvaja u digitalnosti. Prilazeći kritički kapitalizmu i uzimajući u obzir otkrivanje kapitalizma kao despotske moći i mogućnosti da proletarijat nadvlada kapital, Marxov konačni doprinos je teorija nasljednih kodova novog kapitalističkog poretka: *virtualnog kapitalizma*. Uhvaćen u začaranost dijalektike, kapitalizam u sebi postaje rekombi-

nantni marksizam. Za Krokera to znači da je danas marksizam ubrzao do točke jačine delirijuma, tako da se sam kapitalizam »našao začaran« Marxovom vizijom dijalektičkog materijalizma. Marx »iz groba« oblikuje budućnost virtualnog kapitalizma: njegov pokretački motor – digitalni robni oblik; njegovu teoriju eksploatacije – spoznajnu teoriju vrijednosti; njegovu klasnu borbu – virtualne klase protiv klase »suviška«; njegovu ključnu viziju – ubrzavanje načina proizvodnje do točke nestajanja u spektru virtualnih roba. U teoriji nasljednih kodova kapitalizma Marx je prvo »dohvatio« neoborivost virtualnog kapitalizma: nestanak toka robe u čistu brzinu kruženja; transformaciju rada iz »tvornica proizvodnje« u proizvodnju »tvorničkog rada«; dominaciju »spoznajne« teorije vrijednosti; pojam virtualne klase kao povijesnog postvarenja »samovrednovanja vrijednosti«; i nepopustljivo discipliniranje kapitala od volje za tehnologijom. U Marxovoj viziji dinamične pretvorbe kapitalizma iz teatra prezentacije u virtualnost, novi kapitalistički aksiom otkriva se kao zrcalo brzine.

Kroker primjećuje kako kapital »u temelju slabi«. Kapital nema potrebnog cilja (svrhe) jer je njegov jedini cilj bescilnost. Nema bitnog utemeljenja jer je njegova sudbina instrumentaliziranje pitanja života, mutiranje materijalizma u proces virtualizacije. Kapital nikada ne može biti siguran u jamstvo vlastite stabilnosti jer mu je jedino jamstvo opstanka, kao procesu instrumentalizacije, stalno destabiliziranje samoga sebe. Kapital teži poslijeljudskom, samooslobađanju od režima znakova kapitalističke akumulacije prema kapitalizmu kao režimu virtualnosti.

Za Heideggera, »duboka dosada« osnovna je karakteristika razdoblja potpunog nihilizma. Dok je Marx proročki analizirao »smrt društvenog« kao neumitno povijesno naslijede volje za kapitalističkom akumulacijom, Nietzsche je analizirao volju za moć »u sjenci« smrti Boga. S druge

strane, Heideggerovo analiziranje tehnološkim jezikom kodirane budućnosti govori o još jednoj »smrti« – hiperboličkom znaku »smrti ljudskog«. Kao što je poznato, u Heideggerovom teoretskom imaginariju jezik tehnologije nije jednostavno postavljen kao dominantni metafizički pokretač, već u tom prvobitnom pokretaču postoji »dvostruka bit«: razdvajajući trenutak otkrivanja i zaborava.

Smatrajući pitanje tehnologije kao po sebi nužnim jezikom otkrivanja, Heidegger je bio vrlo »apokaliptičan« u svojoj prognozi o tome što će se otkriti dolaskom potpune tehnike: »postvarenje« kao rezultat tehnološke volje; »spremanje« ljudi, životinja, biljaka i zemlje u pasivni položaj »postojećih rezervi« za mobiliziranje tehničkih uređaja; »likvidacija« same subjektivnosti u jedan »bespredmetan predmet« tekuće matrice informacija; pojava »duboke dosade« kao bitnog usklađivanja s epohom poslijeljudskog; potencijalno sudbonosni prijelaz jezika određenja u posljednji »okvir« – poslijeljudsku kulturu pod dominantnim znakom »potpunog nihilizma«. U Heideggerovoj političkoj viziji metafizika terora eksplicitnog u kršćanstvu ucrtava se u kibernetiku tehnološki koloniziranog tijela. Moć razdoblja »potpunog nihilizma« »luta« područjem poslijeljudskog kao »umjetno stvorena tijela«, »mobilizirani umovi«, »bespredmetne želje« u cirkularnom jeziku »volje za voljom«. Volja za voljom funkcionira kao čisti odnos sile. To je *tehnološka* volja jer projicira instrumentalni jezik tehnike kao dominantnu kulturu poslijeljudskog – kodovi postvarenja, mobiliziranja, pogubnog »zanemarivanja stvari« i politike »postojećih rezervi«. To je *dosadna volja* koja zaboravlja svoje korijene u srdžbi prema kršćanskom Bogu i tišini prema ljudskom zahtjevu za priznavanjem, volja za voljom »ubrizgava otrov« »neodređenosti« i »beskrajnosti« u poslijeljudsko stanje. Volja za voljom otkriva se u retorici hiper-nihilizma. Ona sagorijeva u tijelo poslijeljudskog stoljeća kroz

tri nasilne strategije: *metafizičke*, u smislu transformacije »pitanja o tehnologiji« u informacijsku logiku 21. stoljeća; *tehnološko epistemološke*, u smislu aplikacija molekularne biologije i genetičkog inženjeringa usmjerenih prema prirodnim i ljudskim oblicima života, u svrhu eksperimentalnog stvaranja poslijeljudskog; *operacionalne*, u smislu cirkularne logike hiper-kapitalizma.

Volja za tehnologijom kanibal je podataka koji se hrani samim sobom, a u isto vrijeme rastvara referentne točke društva – znanje, spol, moć, ekonomiju, politiku – u nakupine kruženja elektroničke proizvodnje. Volja za tehnologijom predstavlja budućnost kao digitalnu sudbinu koju karakterizira: **Hiper-religija**. Volja za tehnologijom zahtijeva akt vjere u učinkovitost same tehnologije kao svojevrsni ritual primanja u svoje aksiomatske postupke; **Hiper-ideologija**. Volja za tehnologijom povijesno je ostvarena u materijalnom obliku virtualne klase; **Hiper-znanost**. Volja za tehnologijom pretvara znanstvenu imaginaciju u bazu podataka za ubiranje ostataka ljudske i neljudske prirode; **Hiper-mit**. Volja za tehnologijom predstavlja se pradavnim jezikom bogova, u dugotrajnim pojmovima sudbine; **Hiper-eugenika**. Volja za tehnologijom najavljuje biotehničku budućnost transgenog determinizma.

Kroker smatra da je transgeni determinizam dominantna tendencija globalne kulturne politike. Zaštićen od vlastite povijesne genealogije i očišćen vlastite političke povijesti, te predstavljen znanstvenim jezikom molekularne biologije i ekonomskim jezikom »industrije života«, transgeni determinizam sada ograničava svoj diskurs na područja očuvanja »života« i poboljšavanja »zdravlja«. Kasnije će se otkriti da je njegova bit uzgajanje genetički poboljšanih vrsta.

Nije li lakoća s kojom se molekularna biologija tako brzo može prilagoditi epistemološkim mogućnostima transgenog po-

retka uzrokovana time što je izvorište transgenog spektra više u kulturi, nego u znanosti? Kroker drži da već neko vrijeme živimo u duboko transgenoj kulturi: u kulturi hibridnih medijskih slika, »tekućih« marketinških praksi, rekombinantne mode i izmiješanih spolova. No, još smo u »ranoj fazi« transgenog poretka gdje se volja za tehnologijom otkriva pod znakom poslijebiolškog.

No, svako zrcalo kulture ima svoju slabu stranu, pa ni s otkrivenom sudbinom tehnologije nije drugačije. Ako se približavamo epohalnom prijelomu u odnosu između tijela, kulture i društva, označenim transgenim poretkom, onda ta priča, smatra Kroker, sadrži dvostruku mogućnost: Novi poredak vrijednosti postoji zato da bi bio okrenut, to je njegova sigurna ontološka sudbina. Za Krokera to posljedično znači da ako mi danas živimo prema svim znakovima puta ka transgenom determinizmu, mi ćemo možda biti i prvi svjedoci protuudara: nadolazeće pobune iz samog transgenog poretka. U tom slučaju ne predstavlja li »transgeno pitanje« sudbonosni izazov zatvorenim društvenim konstrukcijama moderniteta? Neće li pitanje transgenog stvarno postaviti novi poredak nesigurnih, kratkoročnih identiteta, rekombinantnih tijela, isprepletenih spolova – svega što su binarne podjele modernog doba uvijek težile obrisati?

Ovakav način razmišljanja podsjeća nas na riječi Terminatora (**Terminator 2: Sudnji dan, 1991**): »Podite sa mnom ako želite živjeti!«

Shvaćeno kao otkrivanje, ono što tehnologija kao aproprijacija prvo razobličuje jest gotovo neodoljiva tendencija ka virtualizaciji ljudskog iskustva. Ne samo virtualizacija prirode ekonomijom (iskorištavanje energije i globalna povezanost), već i virtualizacija ljudskog tijela. Kroker smatra da je Heideggerovo naslijede označeno nestankom tehničkog bića u čistom digitalnom prostoru. Danas živimo u ne-prostoru i ne-vremenu »potpune me-

tafizike«. Ovo stoljeće bit će označeno neograničenom metafizikom. Heidegger je smatrao da suvremeno društvo karakterizira beskrajno materijaliziranje osnovne metafizičke sile: »volje za voljom«, koja predstavlja potpunu volju. Za Heideggera, živimo u vremenu virtualne volje u kojem »volja kruti sve u nedostatak volje«. Tehnologija je »jamstvo stabilnosti (istine)« volje za voljom koja zajedno s umjetnošću predstavlja dinamiku »uređivanja« života na temelju potpune metafizike. Razdoblje »planetarne tehnike« treba reinterpreirati ne kao razdoblje hiper-realizma, već kao duboko prodiranje metafizike u svijest i tijelo. Digitalno biće je potpuno ostvareno metafizičko biće kao što je hiper-racionalna svijest, nužna za digitalni život, pojačana metafizička svijest. Ništa ne može »pobjeći« volji za voljom. To je standardni operativni kod usmjeren prema digitalnom biću na temelju kojeg se provodi virtualizacija iskustva.

U svojoj knjizi *Volja za moć* Nietzsche upozorava o budućem vremenu u kojem će sve biti pretvoreno u »puko stanje mogućnosti«. Poslijeljudska povijest u kojoj volja napušta svoj referentni okvir (moć, akumulacija, želje, svijest) i ulazi u »metafizičku igru«, zaokružuje se kao »neuvjetovano« i »potpuno jamstvo«. To je stvarno značenje nove ekonomije. Ne samo virtualni kapital jednostavno shvaćen kao produžetak logičkog poretka povezanog s tradicionalnim kapitalom (financije i industrija), već oblik kapitalizma koji vrlo brzo može postići svoju povijesno razvojnu kulminaciju (kao metafizičku izvedenicu). Kapital je također smješten u službu virtualne volje kao »puko stanje mogućnosti«. Virtualni kapital potpuno je ostvarena svijest metafizike. Pripada volji jer je volja za voljom sama po sebi »najviša i neuvjetovana svijest kalkulacije, samogarancija kalkulativnog«. Virtualni kapital nije toliko u službi svetoga, koliko »preciznoga«. Kao što je Heidegger primijetio, »preciznost« u pojmovima

usklađivanja ljudske volje s voljom za voljom ključna je politička vrijednost epistemologije tehničkog doba.

Danas sve postaje »sirovina« volje za voljom. Ona je virtualna zato što nema određite. Volja za voljom je izvan povijesti i materijalnosti: izvan povijesti jer ubacuje bescilnost u kružni sustav društvenog, nematerijalna jer negira svaki cilj osim onoga koji joj služi. Drugim riječima, volja za voljom je autopoetična. Podsjetimo da Humberto Maturana i Francisco Varela smatraju da je svijet skup informacijski zatvorenih sustava gdje organizmi odgovaraju na ono što ih okružuje u skladu s njihovom unutrašnjom samo-organizacijom. Jedini cilj organizama, smatraju Maturana i Varela, jest produkcija i reprodukcija organizacije koja ih određuje kao sustave. Osnovna karakteristika organizama je *autopoetičnost*, odnosno samo-kreativnost, auto-stvaranje (Maturana, Varela, *Autopoiesis and Cognition: The Realization of the Living*, 1980).

U igri virtualnosti volja za voljom ne pojavljuje se kao »anarhija katastrofe« i zato joj je potrebna stalna legitimizacija, odnosno određena »misija«. Metafizički, »misije« poslovanja u novoj ekonomiji uvijek su alibiji drugog reda koji stvaraju iluziju nužne svrhe nečega što je bez svrhe i smisla.

U daljnjem tekstu Kroker razmatra Heideggerovu knjigu *Osnovni koncepti metafizike*. Što se događa s ljudskim bićem kada dosadi samo sebi? Što se događa kada život prolazi takvom brzinom da vrijeme postaje kočnica života? Kada smisao Tubitka odjednom zjapi otvoreno kao »praznina«? Razmišljajući iznad sporednih oblika dosade (kao što su dosada u nekoj situaciji ili dosađivanje neke osobe), Heidegger je uočio da je bezdan koji čeka tehnološku svijest toliko dubok osjećaj dosade, toliko obuhvatno napuštanje bitka, toliko perverzna kultura zabave da »je ono što nas tlači ... sam nedostatak tlačenja u našem cjelokupnom Tubitku«.

Kada se elektronski prostor kreće brže od vremena tijela to ne označava samo da »život prolazi«, već puno važnije, nestanak utjelovljenog vremena i utemeljenog prostora u digitalnoj »praznini koja došađuje«. Cinična praznina kao stvarno za-vođenje digitalne kulture. U svojoj biti beskrajna dosada anticipira virtualizaciju ljudske volje s takvim intenzitetom da »prazno postojanje« čini osnovnim uvjetom mogućnosti digitalne kulture. Osjećaj neukorijenjenosti kao osjećaj digitalnog bića. Kroker ističe da je paradoks suvremenog stanja u tome da se jedino putovanjem duboko unutar jezika političke ekonomije virtualnog kapitalizma možemo nadati otkrivanju »spasonosne moći« kojom možemo proći kroz ovo razdoblje prijelaza do sljedeće mogućnosti.

Ljudski subjekti kao »postojeća rezerva«, tehnološko vrijeme kao ono »sada«, kalkulativna misao kao »odmak od razmišljanja«, virtualna kultura kao »pogubno zanemarivanje stvari«. Naša specifična sudbina je da budemo prva ljudska bića koja će iskusiti tehnološku svijest »iznutra« i elektronsku kulturu kao autohtonu. Ako su ljudi 21. stoljeća neukorijenjeni, onda je opustjeli krajolik koji nastanjuju hiper-realizam elektronske kulture. Je li projekt »ljudsko« uvijek bio samo pasivno vozilo koje nosi volju za voljom kroz tranziciju do virtualnog utjelovljenja u potpuno autonomnoj strojnoj kulturi? Jesu li ljudi tek beskućnici u tehnodromu virtualnog kapitalizma, zbog jednostavne činjenice što zauzimaju (fizički) prostor?

Drugi, znatno kraći, dio ove knjige uglavnom se sastoji od više kratkih eseja koji tematiziraju odnos slike, tijela i genetike. U potpuno ostvarenom svijetu tehnokracije genetski stroj je ideologija. Više ne živimo u kulturi kojom dominira slika jer smo postali »čista slika«. Je li taj put bio oduvijek pripreman? Nezadovoljno radikalnim razdvajanjem mesa i slike tijelo je možda oduvijek čeznulo nestati u vlastitom simulakrumu. Ljudska sudbina je ne-

stanak u slikama. Nije potrebno čekati genetski inženjering tijela, slika je rekombinantni i mutirajući genetski stroj. Iz toga slijedi konačno pitanje: Koja je sudbina slike u digitalnom dobu? Pohrana slike za budućnost, ili suprotno, pohrana budućnosti za sliku? Pohrana slike za koga? Možda je mitska povijest herojskih i tragičnih priča o susretu bogova i ljudi naša rekombinantna budućnost. Kroker primjećuje kako je ironično da, u kulturi koja je namjerno odvojena od jezika mita, živimo u vremenu koje je više mitološko od bilo kojeg drugog. Budućnost tijela–podataka (*telebodies*) i transgenog tijela mijša se sa zaboravljenim mitskim pričama o čudovištima i minotaurima.

Jesmo li zaista postali tijela–podataka (*telebodies*)? – pita Kroker na kraju. Mogli bismo odgovoriti: ne, postali smo -*teletubbies!* Jer »zatupljivanje« je ipak ono što sveprisutni masovni mediji »rade najbolje«.

Krunoslav Nikodem

Zygmunt Bauman

IDENTITY

Conversations with Benedetto Vecchi

Polity Press, Cambridge, 2004. 104 str.

Naslov nove knjige Zygmunta Baumana **Identitet. Razgovori s Benedettom Vecchiam** otkriva središnju temu ove opsegom male knjige. No, iza podnaslova krije se specifičan način intervjua, naime autor i novinar su na temu identiteta izmjenjivali e-mail poruke. Nakon niza poruka odlučili su ih objaviti kao knjigu koja nema posebnu strukturu, već slijedi logiku e-mail poruka. Zygmunt Bauman je umirovljeni profesor sociologije na Sveučilištima u Leedsu i Warsawi. Benedetto Vecchi je novinar i izdavač talijanskih novina **Il Manifesto**.

Osnovna tema knjige je pitanje identiteta u okvirima sveprisutnih procesa globali-